

KLYS

Konstnärliga
och Litterära
Yrkes
utövares
Samarbets
nämnd

Stockholm 2011-09-15

Regionförbundet i Kalmar län

Synpunkter på remissutgåva till Regional kulturplan för Kalmar län

KLYS har beretts tillfälle att yttra sig över ovanstående förslag till regional kulturplan. Efter en inledande presentation av KLYS och vårt arbete, följer våra synpunkter på planen. Vi har försökt lägga upp synpunkterna efter den ordning som finns i förslaget. Det finns bra ambitioner och mycket som är positivt i dokumentet. Vi har dock här i huvudsak valt att utveckla det som vi tycker kan förbättras.

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – företräder via sina 16 medlemsorganisationer ca 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl.a. författare, musiker, komponister, bildkonstnärer, dramatiker, regissörer, journalister, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar under KLYS paraply i frågor som rör t.ex. upphovsrätt, arbetsmarknad, tryck- och yttrandefrihet samt mediefrågor. KLYS har i drygt 50 år arbetat med dessa frågor på ett nationellt plan.

I och med införandet av samverkansmodellen på den statliga kulturpolitikens område, har KLYS också påbörjat ett arbete på regional nivå, främst med att försöka bidra till att yrkesverksamma kulturskapare bjuds in som samtalspart i dialoger kopplade till kulturplanen. Enligt förordningen ska regionala kulturplaner tas fram ”efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället.” KLYS har uppfattat förordningen som en uppmaning, både till regionerna och till professionella kulturskapare, att ta tillvara professionella kulturskapares regionala erfarenheter och att utifrån det också formulera en regional konstnärspolitik.

Det är KLYS erfarenhet att kulturplanerna ofta tas fram i nära samarbete med de regionala institutionerna. Ett vanligt tillvägagångssätt är att institutionerna ombeds bidra med beskrivningar av sin *verksamhet* och visioner för framtiden som avsnitt i kulturplanen.

Därför verkar KLYS för att även kulturskapare – i första hand de fria kulturskapare som inte är knutna till någon institution – bjuds in till samtal och att konstnärspolitiken inte tappas bort mellan ideella föreningars behov och regionala institutioners prioriteringar för sin verksamhet.

Den exakta formen för samråd med professionella kulturskapare väljer regionen själv. **KLYS verkar för att dialoger sker i formaliserad form**, dvs. att kulturplanen beskriver en plan för hur regionen/länet tar till vara på professionella kulturskapares erfarenheter, både de som är knutna till någon av regionens verksamheter och de fria kulturskaparna. KLYS verkar också för att sådana samråd arvoderas och att sådan arvodering budgeteras för i kulturplanen.

Bland KLYS viktigaste frågor, som även gäller samverkansmodellen, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor, och är av största vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Vi verkar också för att det ska finnas en balans mellan kulturens egenvärde och den s.k. aspektpolitiken, samt att även regional kulturpolitik har konkreta målsättningar om konstnärlig kvalitet och förnyelse.

Övergripande kommentarer på kulturplanen

KLYS saknar på flera ställen utvecklade skrivningar av de grupper KLYS företräder, dvs. de professionella kulturskaparna. Vi efterlyser en konstområdesövergripande kartläggning av länets professionella kulturskapare med utgångspunkt i sektorns regionala villkor. Inom vilka konstområden finns det yrkesverksamma professionella kulturskapare i Kalmar län, under vilka villkor verkar de och vad skulle kunna utveckla och förbättra dessa villkor? Kulturplanen är emellanåt också för passiv.

Vi vill förorda att man genomgående använder begreppet "kulturskapare" istället för exempelvis "kulturarbetare" eller "kulturutövare". KLYS använder benämningen kulturskapare för yrkesverksamma/professionella inom kulturområdet, syftande på de personer som *skapar* kulturella uttryck i sitt yrke. Begreppet "kulturarbetare" har tidigare använts, men det har kommit att uppfattas som en bredare krets, innefattandes fler än enbart de konstnärligt yrkesverksamma. Begreppet "kulturutövare" har däremot en snävare betydelse enligt vårt synsätt, eftersom ordet "utövare" drar åt innebörden "använda, bruka" och gör upphovsmannaaspekten svagare.

För att fortsätta på spåret om definitioner, är det även KLYS erfarenhet att det i dialogsamtal kopplat till samverkansmodellen ofta talas om dialog med "ideell sektor", som om det vore en homogen grupp, och att beskrivningar av dialog med professionella kulturskapare oftare beskrivs som samtal med "enskilda" kulturskapare, alternativt "det professionella kulturlivet", som om gruppen professionella kulturskapare vore mer heterogen än "ideell sektor". KLYS och dess medlemsorganisationer av fackliga förbund och intresseorganisationer organiserar ca 30 000 kulturskapare. Det finns inte regionala medlemsavdelningar överallt, men väl verksamma kulturskapare som kan bidra med det värdefulla perspektivet av hur det är att verka inom sina konstområden i regionen och också vad som skulle kunna utvecklas till gagn för alla.

Ett sätt att komma bort från problematiken som formuleras ovan, där samråd med kulturskapare riskerar att få en mindre representativ klang, är att formalisera samråden med denna sektor. Vi hänvisar här till bilagan som medföljer, där vi mer ingående redovisar hur vi ser på sådana samråd.

1. Inledning

I skrivande stund finns här ingenting att kommentera.

2. Sammanfattning

I sammanfattningen saknas upplysningar om det förekommit samråd med professionella kulturskapare och hur dessa i så fall gått till. Det framkommer inte heller någonting om hur man tänker sig att involvera de yrkesverksamma kulturskaparna i implementering och uppföljning av kulturplanen, eller vilken roll de har i regionen. Vidare finns inte några strategier för professionella kulturskapares villkor att verka och leva i regionen. Denna centrala del av det levande kulturlivet lyser således med sin frånvaro. KLYS anser det av yttersta vikt att dessa frågor förs in i Kalmars kulturplan.

3. Utgångspunkter för kulturplanen

Vi saknar här skrivningar som handlar om utveckling av kulturlivet i allmänhet. Här behandlas endast (bild)konsten respektive scenkonsten, vilket ger ett lite magert intryck. Vi skulle gärna se att man har strategier inom hela det skapande kulturområdet, dvs. strategier för ord, ton, bild/form samt scen/film. I övrigt tycker vi att man nästan helt och hållet har bortsett från de yrkesverksamma kulturskaparna i utgångspunkterna.

Inte minst gäller detta inom området kulturella och kreativa näringar, där det är de professionella kulturskaparna som står för kärnan i verksamheterna. De senaste åren har de s.k. kulturella och kreativa näringarna och deras betydelse för samhället varit i fokus på olika sätt. Bland annat har detta resulterat i att regeringen har avsatt särskilda medel för att utforska området vidare. Det är dock viktigt att komma ihåg att regeringens satsning på kulturella och kreativa näringar inte handlar om skapande verksamhet, utan mer om att skapa möjligheter för företagande genom s.k. inkubatorer, branschguider och annan information, inte minst på webben. KLYS har tagit fram en kartläggning över aktörer inom området kulturella och kreativa näringar varifrån följande citat är taget: "Utan den kulturverksamhet som samhället garanterar, från musikklasser i skolan till nationella institutioner som museer och teatrar, kommer det inte att uppstå några kreativa näringar heller." Vi vill alltså flagga för att man måste separera åtgärder och strategier för skapande verksamhet och underlättande åtgärder inom ramen för regeringens satsning på kulturella och kreativa näringar. Rapporten finns att fritt ladda ner från www.klys.se.

Ambitionen att finna alternativa uppdragsgivare är vitt spridd, och vi tycker det vore intressant om regionen kunde ge exempel på potentiella partners, och i vilken utsträckning det redan uppnåtts framgångar härvidlag.

4. Kulturplanens prioriteringar och utvecklingsområden

Detta avsnitt innehåller ett flertal satsningar som ryms inom ramen för samverkansmodellen, men även satsningar som vi anser ligger utanför, åtminstone vad gäller ekonomiska medel. Det blir här väldigt svårt att utläsa vilka satsningar man avser ska finansieras med de statliga medlen på kulturområdet, och vilka som ska finansieras med andra medel.

När det gäller strategierna för olika konstområden önskar vi en mer uttalad konst- och konstnärspolitik under flera rubriker. Hur kommer länet att arbeta med att utveckla den kulturella infrastrukturen? Vad finns det för planer för verksamhetsbidrag till fria kulturskapare?

Ett exempel är satsningar inom det ovan nämnda fältet kulturella och kreativa näringar. Ett annat är satsningen Skapande skola. Skapande skola är ett i grunden lovvärt initiativ och en på flera sätt lyckad satsning, inte minst ur ett barn- och ungdomsperspektiv. Dock vill vi här lyfta att initiativet hittills inte har varit lika lyckat för de yrkesverksamma kulturskaparna. Det har bland annat visat sig att kulturskapare som anlitas av skolor inom ramen för satsningen ofta får ta rollen som pedagog, vilket inte är tanken. Man får i många fall inte heller betalt för det faktiska arbete man lägger ned, utan ofta endast för den tid man tillbringar med eleverna. Dessutom är det klart uttalat att de medel som är ämnade för Skapande skola inte på något vis ska ingå som en del i samverkansmodellen. Därför bör man i kulturplanen vara noga med att de regionala statliga medlen inom ramen för samverkansmodellen inte blandas ihop med de medel som berör satsningen Skapande skola.

5. Länsupdrag/överenskommelser

Vi ser att institutionernas roll som nav i regionens kulturpolitik kommer att förstärkas av dessa överenskommelser. Det är inget fel i sig, men vi vill poängtera att detta tillvägagångssätt kommer att ge mål och strategier som är viktiga i kulturinstitutionernas ögon, för att parafrasera dokumenttitlarna i den nya utvecklingsstrategin för Kalmar län. Som vi beskrivit ovan är det KLYS erfarenhet att institutionernas fokus i första hand ligger på sin egen *verksamhet* – vilket är fullständigt naturligt – men innebär en annan typ av "glasögon" än vad representanter från det fria kulturlivet har när de ser på det lokala eller regionala kulturlivet.

Eftersom det inte finns någon tydlig regional huvudman för länets fria kulturskapare fungerar inte metoden med överenskommelser för att involvera de fria kulturskaparna. Här uppmanar vi regionen att formulera egna strategier för att bevaka och utveckla villkoren för de professionella kulturskapare i länet som inte är knutna till någon institution. Det handlar om att formulera regional konstnärspolitik. Här tror vi att en regional samrådsgrupp, så som den vi beskriver i bilagan, blir en extra viktig samtalspart. En sådan grupp av fria professionella kulturskapare borde också vara självskrivna deltagare i nätverket "Kulturbygget".

Se även kommentarer under *8. Uppföljning och utvärdering*.

6. Kulturpolitiska perspektiv

I detta avsnitt hanteras kulturpolitiken som aspektpolitik, dvs. man redogör för dess nytta för andra politikområden. Att kultur och kulturpolitik har denna uppgift är inget vi motsätter oss, tvärtom är det bra. Dock saknar vi – och det gäller generellt genom förslaget – skrivningar om kulturens egenvärde. På det viset som det nu är upplagt, och som vi läser det, blir insatserna inom det kulturpolitiska fältet endast till för att lyfta andra områden i samhället. Att låta kultur och kulturella uttrycksformer verka utifrån sina egna villkor, är en förutsättning för att de ska kunna bidra positivt till övriga sektorer.

7. Kulturplanens framtagande och förankring

Här saknar vi helt kontakter med de yrkesverksamma kulturskaparna. Det framgår i redovisningen av dialogerna (del II) – bl.a. i formuleringar som frågeställning 4 på sid. 27, att "ha tillgång" till kulturskapare är viktigt. Som företrädare för professionella kulturskapare framför vi på detta sätt ett alternativ till detta. För att bibehålla och för att öka tillgången till professionella kulturskapare i länet, behövs särskilda utvecklingsinsatser när det gäller både kulturell infrastruktur och verksamhetsstöd. Vi skulle gärna vilja se en strategi från regionen, där man utgår från utmaningen att man vill vara den mest attraktiva regionen för en yrkesverksam kulturskapare att bo och verka i.

För att kunna arbeta seriöst med en sådan strategi, skulle vi vilja se alla konstområden representerade, och att det sker i samråd med en formaliserad grupp av regionalt verksamma kulturskapare. Däremot har man enligt dokumentet haft öppna möten där det s.k. civilsamhällets aktörer varit delaktiga. Vi misstänker att man här räknar in de yrkesverksamma kulturskaparna, vilket är olyckligt i sammanhanget. Det är viktigt att man inte blandar ihop civilsamhällets aktörer, dvs. föreningar med aktiva amatörer etc., med de yrkesverksamma. De är visserligen beroende av varandra för att ett rikt kulturliv ska kunna skapas och utvecklas, men de verkar under helt olika premisser i samhället. Både samråd och stöd till dessa olika grupper bör vara separata och se olika ut.

8. Uppföljning och utvärdering

Vi välkomnar ambitionen att det ska finnas överenskommelser mellan regionen och dess institutioner inom ramen för kulturplanen. Särskilt glädjande är att man i förslaget till utformning av överenskommelse med institutionerna anger de yrkesverksamma som samarbetspart. Vi uppmanar dock regionen att utöver överenskommelserna med institutionerna särskilt bevaka de fria kulturskaparnas intressen i de överenskommelser som sluts. Se även vad vi skrivit under punkten 5.

Däremot saknar vi i det avsnitt som specifikt tar upp uppföljning och utvärdering (s. 23–24) skrivningar om de yrkesverksamma kulturskaparna. Som vi på andra ställen i detta yttrande pekar på, är det viktigt att även de fria kulturskaparna är med i hela processen med såväl framtagande, genomförande och utvärdering av kulturplanen. Utan de erfarenheter och den kunskap som dessa har, tappar man en stor del av hur kulturlivet i regionen ser ut och kan utvecklas. Återigen ser vi behovet av ett regionalt kulturskaparråd i Kalmar län.

Avslutande kommentar

KLYS vill avslutningsvis peka på följande tre övergripande punkter som vi anser vara extra viktiga när det handlar om att ta fram, genomföra och utvärdera en regional kulturplan:

- Ta tillvara professionella kulturskapares synpunkter, kunskaper och erfarenheter.
- Formulera vilken konstnärspolitik man vill ha i regionen.
- Respektera principen om armlängds avstånd.

Vi bifogar även en bilaga där vi utvecklar KLYS syn på hur man kan arbeta med kulturskapare i processen med kulturplanerna.

Slutligen vill vi å alla kulturskapares vägnar tacka för möjligheten att få komma med synpunkter på kulturplanen. Dessa har tagits fram inom KLYS interna Samverkansgrupp, där våra fyra huvudområden – ord, ton, bild/form samt scen/film – finns representerade.

Med vänliga hälsningar

Erik Wahlström, vik. Förbundssekreterare KLYS

För vidare kontakt:

Giulia Ray, samverkanssamordnare, giulia@klys.se, 070-262 19 38

Anna Söderbäck, ordförande, anna@klys.se, 070-219 51 21

Ulrica Källén Lörelius, förbundssekreterare, ulrica@klys.se, 08-667 88 90